Dominika Szafran

Anti-suit injunctions w świetle polskiego oraz europejskiego prawa procesowego

Dominika Szafran

Doktorantka w Instytucie Prawa Cywilnego (Zakład Postępowania Cywilnego) na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, aplikantka radcowska w Okręgowej Izbie Radców Prawnych we Wrocławiu. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół arbitrażu, mediacji i innych form polubownego rozstrzygania sporów cywilnych.

dominika.szafran@uwr.edu.pl

Anti-suit Injunctions in the Light of Polish and European Procedural Law

The article describes the institution originating in common law states – anti suit injunctions. First, the author analyses the possibility of using this institution in European countries, including Poland. Then, the most important judgements of the European Court of Justice were described. In two of them ECJ stated that anti-suit injunctions are contrary to European Union law, especially with the mutual trust rule. The third judgement is more controversial, because ECJ allowed using anti-suit injunctions by arbitration courts. In conclusion, the author analyses the views of the Polish legal doctrine on anti-suit injunctions and the possibility of using them in Polish courts.

1. *Pojęcie oraz geneza* anti-suit injunctions

Instytucja *anti-suit injunctions* wywodzi się z systemu *common law*. Jest ona jedną z najbardziej kontrowersyjnych instytucji prawa procesowego, gdyż jej zastosowanie oddziałuje pośrednio na jurysdykcję innych sądów. Analiza tego instrumentu prawnego wydaje się zasadna z uwagi na fakt, że wielokrotnie stawała się przedmiotem zainteresowania Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: Trybunał lub TSUE), a także polskiej doktryny. Ponadto w ostatnim czasie mieliśmy do czynienia z zastosowaniem podobnego mechanizmu również przez sąd polski – w ramach postępowania zabezpieczającego.

Anti-suit injunction jest nakazem zakończenia lub zakazem wszczęcia postępowania wydawanym przez sąd. Może polegać także na nakazaniu stronie cofnięcia wniesionego wcześniej powództwa. Celem wydawania *anti-suit injunctions* jest zapobiegnięcie sytuacji, kiedy pomiędzy dwiema tymi samymi stronami toczą się równolegle postępowania przed dwoma sądami oraz zapobieżenie lub wstrzymanie postępowania przed sądem, który nie jest właściwy w sprawie[1]. Orzekanie zakazów jest elementem dyskrecjonalnej

1 M.L. Moses, *The principle and practice of International Commercial Arbitration*, Cambridge 2012, s. 95.

władzy sędziego. W tym miejscu należy jednak podkreślić, że adresatem orzeczenia zawierającego zakaz procesowy jest wskazany w nim uczestnik postępowania. Przede wszystkim takie orzeczenie nie jest skierowane do innego sądu i nie wiąże go[2]. Najczęściej sąd stosuje ten instrument w sytuacji, gdy interes stron wynikający z zawartej umowy jurysdykcyjnej lub arbitrażowej został zagrożony. Ponadto można skorzystać z zakazów procesowych w przypadku, gdy w innym państwie toczy się niewłaściwe lub uporczywe dla jednej ze stron postępowanie. Pomimo że sam termin wszedł do powszechnego użycia dopiero w XX w., geneza tej instytucji sięga wieku XV i wywodzi się z zakazów prowadzenia postępowania sądowego wydawanych przez kanclerza w przypadku, gdy istniało ryzyko, że spór prowadzony będzie w złej wierze[3]. Podstawą prawną do wydawania zakazów procesowych w Wielkiej Brytanii jest obecnie *Supreme Court Act* (1981). Z kolei przy orzekaniu zakazu w związku z zawarciem przez strony umowy o arbitraż podstawą jest *Arbitration Act* (1996).

Anti-suit injunction może zapobiegać zjawisku tzw. *forum shopping*, które występuje przede wszystkim w państwach, gdzie brak jest pojęcia zawisłości sporu w rozumieniu polskich przepisów prawa procesowego. W sytuacji, gdy sąd dojdzie do przekonania, że w rozpoznawanej przed nim sprawie zostało wszczęte postępowanie przed sądem państwa obcego, może wydać orzeczenie, w którym nakazuje stronie zakończenie sporu w innym państwie lub zakazuje jej wszczęcia tam postępowania[4].

W kontekście sądownictwa arbitrażowego taka instytucja ma szczególne znaczenie, gdyż pozwala jednej ze stron zapisu na sąd polubowny uniemożliwić drugiej wszczęcie postępowania przed sądem państwowym. Ma ona za zadanie dać jednej ze stron realną możliwość skorzystania z zawartego zapisu na sąd polubowny i zminimalizować ryzyko wytoczenia powództwa przed niewłaściwym sądem. Strona, która obawia się, że pomimo istnienia umowy o arbitraż mogłoby dojść do postępowania przed sądem powszechnym, ma możliwość zwrócenia się do sądu o wydanie odpowiedniego zakazu, który ma na celu zapewnienie wykonania obowiązku stron wynikającego z umowy o arbitraż w postaci niewszczynania postępowania przed sądem państwowym, którego przedmiotem byłby stosunek prawny objęty zapisem na sąd polubowny.

W kontekście sądownictwa arbitrażowego instytucja *anti-suit injuctions* ma szczególne znaczenie, gdyż pozwala jednej ze stron zapisu na sąd polubowny uniemożliwić drugiej wszczęcie postępowania przed sądem państwowym.

W literaturze wskazuje się na wiele wad *anti-suit injunctions.* Przede wszystkim wątpliwości budzi fakt, że zakazy procesowe oddziałują pośrednio na jurysdykcję innych sądów. Ponadto stosowanie *anti-suit injunctions* stoi w sprzeczności z zasadą wzajemnego

2 J. Balcarczyk, *Anti-suit injunctions a prawo europejskie: Wielka Brytania a reszta Europy na tle rozporządzenia 44/2001*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego" 2012, vol. 10, s. 36.

3 B.A. Garner, *Garner's Dictionary of Legal Usage*, Oxford 2011, s. 65.

4 *Kodeks postępowania cywilnego*, red. A. Marciniak, seria „Duże Komentarze Becka", t. 4, *Komentarz do art. 1096–1217*, Warszawa 2016, s. 25.

zaufania, która jest fundamentem współpracy sądowej w sprawach cywilnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej. Zasada ta została wyrażona wprost w pkt 26 preambuły do Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych[5], gdzie wskazano, że: „Wzajemne zaufanie do sprawowania wymiaru sprawiedliwości w Unii usprawiedliwia zasadę, zgodnie z którą orzeczenia wydane w państwie członkowskim powinny być uznawane we wszystkich państwach członkowskich bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania (…)". Co prawda, wyżej przytoczony fragment odnosi się do kwestii uznawania i wykonywania orzeczeń, jednak bez wątpienia zasada wzajemnego zaufania znajduje zastosowanie także do innych aspektów współpracy sądowej pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej. Kolejnym istotnym argumentem przeciwników *anti-suit injunctions* jest potencjalna sprzeczność tej instytucji z wyrażonym w art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności[6] prawem do rzetelnego procesu. Wskazuje się, że „szansa uzyskania *anti-suit injunctions* może być widziana jako sposób faworyzowania stron w tych jurysdykcjach, które taką możliwość przewidują, w kontraście do systemów, w których opcji takiej nie ma"[7].

2. Anti-suit injunctions *w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej*

Zagadnienie związane z dopuszczalnością stosowania *anti-suit injunctions* było wielokrotnie przedmiotem rozważań Trybunału. Przede wszystkim poddawano analizie zgodność omawianej instytucji z regulacjami europejskiego prawa cywilnego procesowego. Najbardziej znaczące z punktu widzenia praktyki są opisane poniżej trzy orzeczenia TSUE.

Zagadnienie związane z dopuszczalnością stosowania *anti-suit injunctions* było wielokrotnie przedmiotem rozważań Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, a w jednym z orzeczeń analizowano zastosowanie *anti-suit injunctions* w związku z postępowaniem przed sądem polubownym.

Jednym z pierwszych orzeczeń, w którym Trybunał analizował instytucję *anti-suit injunctions*, był wyrok w sprawie *Gregory Paul Turner przeciwko Felix Fareed Ismail Grovit* z dnia 27 kwietnia 2004 r.[8] W orzeczeniu tym TSUE odpowiedział na pytanie prejudycjalne Izby Lordów (ang. *House of Lords*). Pytanie zostało zadane w związku z następującym stanem faktycznym: pracownik jednej z brytyjskich spółek, po rozwiązaniu z nim wskutek wypowiedzenia stosunku pracy, domagał się przed sądem angielskim odszkodowania. Sąd zasądził odszkodowanie na rzecz powoda, pomimo że w trakcie rozstrzygania sporu pojawiły się wątpliwości dotyczące jurysdykcji zgłoszone w formie zarzutu

5 Dz.Urz. UE L 351/1 z 20.12.2012.

6 Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5, i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284).

7 J. Balcarczyk, *Anti-suit injunctions*…, s. 40.

8 Wyrok TSUE z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie C-159/02, *Gregory Paul Turner przeciwko Felix Fareed Ismail Grovit*.

przez stronę pozwaną. Następnie to pracodawca pozwał byłego pracownika o zapłatę odszkodowania za niewykonanie obowiązków – przed sąd w Madrycie. W tym czasie były pracownik złożył wniosek do sądu brytyjskiego o wydanie *anti-suit injunction* zobowiązującego pracodawcę do zaniechania prowadzenia postępowania zawisłego przed hiszpańskim sądem. Wniosek został uwzględniony, a wątpliwości co do zgodności decyzji sądu z regulacjami prawa europejskiego pojawiły się przy rozpoznawaniu zażalenia pozwanego. Trybunał, odpowiadając na pytanie *House of Lords*, uznał, że analizowana instytucja stoi w sprzeczności z podstawową zasadą prawa europejskiego odnoszącą się do współpracy państw członkowskich w zakresie wymiaru sprawiedliwości – zasadą wzajemnego zaufania. Zasada ta była wielokrotnie powoływana przez TSUE na kanwie wielu rozpoznawanych przezeń spraw. Oznacza ona, że sądy każdego państwa członkowskiego dysponują takimi samymi kwalifikacjami w zakresie wykładni i stosowania postanowień europejskiego prawa procesowego cywilnego, co powoduje, że zagadnienie jurysdykcji krajowej nie musi być poddawane ponownemu badaniu przez sąd państwa wykonania orzeczenia[9]. W świetle powyższego Trybunał stwierdził, że należy uznać, iż instytucji *anti-suit injuctions* nie można pogodzić z ówcześnie obowiązującym prawem europejskim. Stanowisko to było poddawane krytyce przez przedstawicieli brytyjskiej nauki prawa procesowego. Przedstawiciele doktryny stali bowiem na stanowisku, że analizowana instytucja zapobiega ryzyku prowadzenia w jednej sprawie dwóch równoległych postępowań i w konsekwencji wydania dwóch sprzecznych orzeczeń, co w istocie wzmacnia mechanizm wprowadzony przez obowiązującą ówcześnie Konwencję brukselską z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych[10].

Kolejnym orzeczeniem, w którym TSUE odnosił się bezpośrednio do omawianej instytucji, był wyrok z dnia 12 lutego 2009 r. w sprawie C-185/07, *Allianz SpA i Generali Assicurazioni Generali SpA przeciwko West Tankers Inc.*[11] Różnił się on od wcześniej omawianego tym, że dotyczył postępowania przed sądem polubownym. *West Tankers Inc.* oraz *Allianz SpA* łączyła umowa czarteru, w której umieszczono zapis na sąd polubowny. Statek należący do *West Tankers Inc.* wyrządził szkody wskutek uderzenia w przystań. Ubezpieczyciel pokrył część szkody, która mieściła się w sumie ubezpieczenia. O zapłatę pozostałej części zwrócił się do *West Tankers Inc.* Postępowanie zostało wszczęte przed sądem arbitrażowym w Londynie. Z kolei postępowanie dotyczące roszczenia regresowego zostało wszczęte w sądzie w Syrakuzach. Pozwany twierdził, że drugie postępowanie również powinno toczyć się przed sądem polubownym, gdyż klauzula arbitrażowa obejmuje wszelkie spory wynikające z umowy czarteru i wiąże również ubezpieczyciela. W związku z powyższym *West Tankers Inc.* wniósł o wydanie przez sąd angielski *anti-suit injunction* zakazującego prowadzenie postępowania przed sądem włoskim. Sąd uwzględnił wniosek, jednak przy rozpoznawaniu zażalenia powstały wątpliwości co do zastosowania orzeczenia w sprawie *Gregory Paul Turner przeciwko Felix Fareed Ismail Grovit* do postępowań arbitrażowych. W związku z tym zwrócono się z pytaniem prejudycjalnym do TSUE. Trybunał jednoznacznie stwierdził, że w świetle prawa unijnego zakazy procesowe są niedopuszczalne, gdyż uniemożliwiają one sądom państw członkowskich wykonywania jurysdykcji przyznanej im na mocy ówcześnie obowiązującego Rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych[12] (tzw. Bruksela I). Ponadto Trybunał uznał, że każdy sąd ma prawo samodzielnie badać swoją jurysdykcję i może stwierdzić, czy jest właściwy do rozpoznania danej sprawy. Prawo unijne nie daje możliwości kontrolowania jurysdykcji jednego sądu państwa członkowskiego innemu sądowi państwa członkowskiego. Trybunał podkreślił także,

9 S. Żyrek, *Zasada wzajemnego zaufania w europejskim prawie procesowym cywilnym*, „Internetowy Przegląd Prawniczy Towarzystwa Biblioteki Słuchaczów Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego" 2016, nr 6 (28), s. 44.

10 J. Balcarczyk, *Anti-suit injunctions*…, s. 41.

11 Wyrok TSUE (wielka izba) z dnia 12 lutego 2009 r. w sprawie C-185/07, *Allianz SpA i Generali Assicurazioni Generali SpA przeciwko West Tankers Inc.*, http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=pl&num=C-185/07 (dostęp: 20.03.2018).

12 Dz.Urz. UE L 12 z 16.01.2001, s. 1, z późn. zm.

że zastosowanie *anti-suit injunction* może mieć negatywny wpływ na wzajemne zaufanie pomiędzy różnymi systemami prawnymi państw członkowskich Unii Europejskiej, co jest niedopuszczalne w świetle unijnego porządku prawnego. To, co było jednak najbardziej istotne w omawianym orzeczeniu, dotyczyło wniosku, że do postępowania przed sądem we Włoszech znajduje zastosowanie rozporządzenie Bruksela I, co odnosi się również do kwestii pobocznych, takich jak ważność klauzuli arbitrażowej. W literaturze wskazuje się, że stanowisko TSUE wyrażone w omawianym wyroku stanowiło „absolutny przełom w postrzeganiu wyjątku arbitrażowego"[13]. Orzeczenie to wzbudziło jednak liczne kontrowersje, zarówno w nauce, jak i wśród praktyków, którzy uznali, że takie podejście może zmniejszać skuteczność klauzul arbitrażowych, prowadzić do nadużyć w prowadzeniu postępowań sądowych, a nawet zwiększać ryzyko prowadzenia kilku postępowań przed różnymi sądami jednocześnie w tej samej sprawie[14].

Innym orzeczeniem dotyczącym możliwości stosowania *anti-suit injunctions* jest wyrok TSUE z dnia 13 maja 2015 r. w sprawie C-536/13, *Gazprom* (przy udziale Republiki Litwy)[15]. Sprawa ta jest jednak inna, niż opisana powyżej, gdyż dotyczy kwestii uznania orzeczenia sądu polubownego stwierdzającego naruszenie zapisu na sąd polubowny oraz nakazującego wycofanie lub ograniczenie żądań w postępowaniu prowadzonym przez sąd powszechny. Sąd litewski odmówił uznania tego orzeczenia, powołując się na Konwencję o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych sporządzoną w Nowym Jorku dnia 10 czerwca 1958 r. (dalej: konwencja nowojorska)[16], a dokładnie na sprzeczność z litewskim porządkiem publicznym orzeczenia wydanego przez Instytut Arbitrażowy Sztokholmskiej Izby Handlowej w Sztokholmie. Sprawa trafiła do Sądu Najwyższego w Wilnie, który zwrócił się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Trybunał uznał, że sądownictwo polubowne pozostaje poza zakresem zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001. W związku z powyższym to od prawa krajowego danego państwa członkowskiego zależy, czy uzna orzeczenie sądu polubownego, w tym orzeczenie będące w istocie *anti-suit injunction*. Rozporządzenie Bruksela I nie odnosi się do kwestii uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń arbitrażowych. Można zatem przyjąć, że jeśli prowadzenie postępowania przed sądem danego państwa członkowskiego naruszało zawarty pomiędzy stronami zapis na sąd polubowny, możliwe jest dopuszczenie zastosowania *anti-suit injunction*. Z powołanego wyroku wynika, że teoretycznie możliwe jest także uznanie zakazu prowadzenia postępowania wydanego przez sąd polubowny w państwie członkowskim Unii Europejskiej, o ile oczywiście sąd państwa członkowskiego takie orzeczenie uzna. Zdecydowanie bardziej prawdopodobne będzie jednak powołanie się przez państwo na klauzulę porządku publicznego na podstawie art. V ust. 2 pkt b) konwencji nowojorskiej.

> **W literaturze polskiej zdecydowanie przeważają głosy negatywnie odnoszące się do stosowania przez sądy *anti-suit injunctions*.**

3. Anti-suit injunction *z punktu widzenia polskiego systemu prawa*

W literaturze polskiej zdecydowanie przeważają głosy negatywnie odnoszące się do opisywanej instytucji. Maciej Tomaszewski określa stosowanie przez sądy

13 C. Mik, *Arbitraż w prawie międzynarodowym*, Warszawa 2014, s. 252.

14 M.L. Moses, *The principle…*, s. 104.

15 Wyrok TSUE z dnia 13 maja 2015 r. w sprawie C-536/13, *Gazprom* (przy udziale Republiki Litwy).

16 Dz.U. z 1962 r., nr 9, poz. 41.

zakazów procesowych jako „szczególnie rażące", gdyż konsekwencją ich zastosowania może być nie tylko wydanie zakazu wszczynania lub prowadzenia postępowania, ale także wysokie kary finansowe, a nawet kary pozbawienia wolności lub zajęcie mienia. Autor ten za jeszcze bardziej chybione uznaje wydawanie takich zakazów przez sądy polubowne[17]. W polskiej nauce można jednak spotkać także stanowisko wskazujące pozytywne aspekty omawianej instytucji. Wojciech Popiołek, opisując *anti-suit injunctions*, wskazuje, że „zarządzenia takie mają służyć do ochrony strony przed nadużyciami przeciwnika, który może być zainteresowany prowadzeniem procesu w państwie, z którym sprawa wykazuje nikły związek. Wydawane są także w celu wzmocnienia skuteczności klauzul arbitrażowych i prorogacyjnych"[18].

Jeśli chodzi o możliwość zastosowania omawianej instytucji w polskim systemie prawnym, na gruncie obecnie obowiązujących przepisów wydaje się to możliwe jedynie w dwóch przypadkach. Na gruncie wskazanych orzeczeń TSUE wydaje się, że niedopuszczalne byłoby wydanie zakazu wszczynania postępowania przed sądem państwa członkowskiego, gdyż byłoby to sprzeczne z obowiązującymi regulacjami oraz zasadą wzajemnego zaufania. Odnosząc się jednak do ostatniego z opisanych orzeczeń, można wyobrazić sobie, że sąd polubowny znajdujący się na terytorium Polski wydałby *anti-suit injunction*, a sąd innego państwa członkowskiego uznałby takie orzeczenie, stosując konwencję nowojorską. Zdecydowanie bardziej prawdopodobna jest jednak sytuacja, kiedy sąd danego państwa odmówiłby wykonania takiego orzeczenia, powołując się na klauzulę porządku publicznego. W literaturze rozważa się jednak możliwość wydania postanowienia zawierającego jeden z wariantów zakazów procesowych w stosunku do strony postępowania toczącego się w państwie nienależącym do Unii Europejskiej oraz ewentualnie państw sygnatariuszy Konwencji o jurysdykcji i uznawaniu oraz wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, podpisanej w Lugano dnia 30 października 2007 r.[19] Na uzasadnienie takiej hipotezy powoływane jest orzeczenie sądu angielskiego *Shashoua v. Sharma*, w którym wstrzymał on postępowanie toczące się w Indiach, powołując się na jego sprzeczność z zawartym wcześniej zapisem na sąd polubowny[20].

Jako drugą możliwość ewentualnego zastosowania w Polsce omawianej instytucji podaje się użycie jej z uwzględnieniem ochrony zagranicznych postępowań arbitrażowych. Jak wynika bowiem z art. 1166 § 2 kodeksu postępowanie cywilnego, sąd powszechny w Polsce może udzielić zabezpieczenia także w przypadku, gdy miejsce postępowania przed sądem polubownym znajduje się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

Warto tu jeszcze wspomnieć o postanowieniu Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 29 czerwca 2016 r., IX GC 605/16[21]. W postanowieniu tym sąd udzielił zabezpieczenia stronie powodowej, która wniosła o ustalenie, czy oświadczenie woli o potrąceniu wierzytelności z wierzytelnością pozwanego było skuteczne. Pomiędzy tymi samymi stronami toczyło się postępowanie przed sądem polubownym o zapłatę (w którym pozwanym była spółka wnioskująca o udzielenie zabezpieczenia przez sąd powszechny), a sąd polubowny uznał się za niewłaściwy do rozpoznania zarzutu potrącenia zgłoszonego przez pozwanego. Interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia uprawniony wykazał, wskazując, że brak zabezpieczenia może spowodować wydanie wyroku zasądzającego całą dochodzoną kwotę, co mogłoby doprowadzić do wszczęcia w następnej kolejności postępowania egzekucyjnego. W związku z powyższym – do momentu wydania wyroku ustalającego skuteczność oświadczenia o potrąceniu konieczne było wydanie postanowienia o zabezpieczeniu. Sąd przychylił się do wniosku i jako sposób zabezpieczenia nakazał stronie pozwanej złożenie do sądu arbitrażowego wniosku

17 M. Tomaszewski (w:) *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, seria „System Prawa Handlowego", t. 8, wyd. 2, Warszawa 2015, s. 336.

18 W. Popiołek (w:) *Międzynarodowe prawo handlowe*, red. tegoż, seria „System Prawa Handlowego", t. 9, Warszawa 2013, s. 321.

19 Dz.Urz. UE L 339 z 21.12.2007 r.

20 M. Ciemiński, A. Prokop, *Anti-suit injunctions w Polsce*, „e-Przegląd Arbitrażowy" 2011, nr 4, s. 29.

21 Postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 29 czerwca 2016 r., IX GC 605/16, http://arbitraz.laszczuk.pl/inne/Postanowienie_SO_IX_GC_605-16_Anti_arbitration_injunction_176796_20160830.pdf

o zawieszenie postępowania toczącego się w sprawie z jej powództwa przeciwko stronie powodowej oraz zakazanie jego cofnięcia na czas postępowania, wraz z zagrożeniem nakazania zapłaty przez stronę pozwaną na rzecz strony powodowej kwoty 200 000 zł za naruszenie zakazu. Ponadto sąd zakazał stronie pozwanej składania wniosku o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu arbitrażowego, który zostanie wydany w sprawie z jej powództwa przeciwko stronie powodowej, na czas trwania postępowania, do czasu jego prawomocnego zakończenia wraz z zagrożeniem zapłaty kwoty 200 000 zł za naruszenie tego zakazu. Sąd postanowił również ustalić na czas postępowania, że oświadczenia woli o potrąceniu były skuteczne.

We wskazanym postanowieniu wyraźnie widoczne są elementy podobne do występujących w *anti-suit injunctions*. Sąd nakazał bowiem pozwanemu złożenie wniosku o zawieszenie postępowania oraz zakazał jego cofnięcia, co w praktyce pozbawiło go możliwości dochodzenia roszczenia na drodze postępowania przed sądem polubownym. Istotą *anti-suit injunctions* jest właśnie uniemożliwienie jednej ze stron dochodzenia roszczeń przed innymi sądami. Ponadto naruszenie zakazu zostało zagrożone surową karą pieniężną. Należy jednak mieć na uwadze, że sąd nie miał innej możliwości zabezpieczenia powództwa o ustalenie w sposób zapewniający realną ochronę. Skoro kognicja sądu polubownego nie obejmowała rozpoznania zarzutu potrącenia, to istniało znaczne ryzyko, że roszczenie powoda będzie uwzględnione i wyrok zasądzający zostanie wydany. Mogłoby to w konsekwencji spowodować wszczęcie egzekucji i narazić na szkodę stronę przegrywającą postępowanie prowadzone przed sądem polubownym.

Na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia wniesiono zażalenie. Sąd drugiej instancji, rozpoznawszy je, zmienił zaskarżone postanowienie i oddalił wniosek strony powodowej o zabezpieczenie roszczenia[22]. W uzasadnieniu orzeczenia wskazał, że „tamowanie – w zakresie przyjętym przez Sąd Okręgowy w treści zaskarżonego postanowienia i to niezależnie od przyjętej zaskarżonym orzeczeniem formy zachowania pozwanego czy Sądu Polubownego – biegu postępowania przed Sądem Polubownym nie znajduje swego uzasadnienia w treści omawianych przepisów postępowania cywilnego". Sąd apelacyjny jedynie na marginesie odniósł się jednak do sposobu zabezpieczenia roszczenia zastosowanego przez sąd okręgowy z uwagi na fakt, że orzeczenie podlegało uchyleniu z innych przyczyn. Warto jednak wskazać na konkluzję sądu II instancji, który podkreślił, że „pozostawienie sądowi swobody wyboru sposobu zabezpieczenia nie oznacza dowolności w tym zakresie. Sąd jest związany sformułowanym we wniosku żądaniem uprawnionego co do sposobu zabezpieczenia, którego treść łączyć się może wyłącznie z celem tego postępowania i w konsekwencji nie może dotykać sfery czynności procesowych drugiej strony przyznanej przez prawo, w ramach swobody podejmowanych przez nią czynności w sferze przysługujących jej środków prawnych w innym postępowaniu". Wydaje się, że na gruncie przytoczonych powyżej poglądów doktryny oraz stanowiska Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej takie rozstrzygnięcie należy uznać za słuszne.

4. *Podsumowanie*

Podsumowując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że instytucja *anti-suit injunctions* nie znajdzie zastosowania w krajach systemu kontynentalnego w takim kształcie, z jakim mamy do czynienia w państwach systemu *common law*. Przede wszystkim trudno wyobrazić sobie tak daleko posunięty rygoryzm w wymierzaniu sankcji za niezastosowanie się do orzeczenia sądu. Warto jednak podkreślić, że zarówno w orzecznictwie TSUE, jak i literaturze widoczne jest łagodzenie stanowiska co do zgodności *anti-suit injunctions* z prawem europejskim, przede wszystkim w odniesieniu do sądownictwa polubownego. W chwili obecnej brak jest jednak regulacji dopuszczającej wprost możliwość zastosowania opisywanej instytucji w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Należy zatem uznać, że na gruncie prawa europejskiego dopuszczenie *anti-suit injunctions* jest nie do pogodzenia z zasadą wzajemnego zaufania i tym samym niedozwolone. Warto jednak zwracać uwagę na wszelkie orzeczenia sądów państw członkowskich dotyczące postępowań wewnętrznych, w których wi-

22 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 22 listopada 2016 r., I ACz 1997/16, http://orzeczenia.krakow.sa.gov.pl/content/$N/152000000000503_I_ACz_001997_2016_Uz_2016-11-22_001

doczne są mechanizmy podobne do zakazów procesowych, gdyż stanowią one interesujący przypadek zapożyczania instytucji procesowych z państw systemu *common law* i stosowania ich w państwach opartych na systemie prawa stanowionego.

Bibliografia

Balcarczyk J., *Anti-suit injunctions a prawo europejskie: Wielka Brytania a reszta Europy na tle rozporządzenia 44/2001*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego" 2012, vol. 10, s. 33–47.

Ciemiński M., Prokop A., *Anti-suit injunctions w Polsce*, „e-Przegląd Arbitrażowy" 2011, nr 4, s. 22–29.

Garner B.A., *Garner's Dictionary of Legal Usage*, Oxford 2011.

Kodeks postępowania cywilnego, red. A. Marciniak, seria „Duże Komentarze Becka", t. 4, *Komentarz do art. 1096–1217*, Warszawa 2016.

Mik C., *Arbitraż w prawie międzynarodowym*, Warszawa 2014.

Moses M.L., *The principle and practice of International Commercial Arbitration*, Cambridge 2012.

Popiołek W. (w:) *Międzynarodowe prawo handlowe*, red. tegoż, seria „System Prawa Handlowego", t. 9, Warszawa 2013.

Tomaszewski M. (w:) *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, seria „System Prawa Handlowego", t. 8, wyd. 2, Warszawa 2015.

Żyrek S., *Zasada wzajemnego zaufania w europejskim prawie procesowym cywilnym*, „Internetowy Przegląd Prawniczy Towarzystwa Biblioteki Słuchaczów Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego" 2016, nr 6, s. 38–64.